

גיליון בית ארזים

גיליון מאסף דברי תורתם של
רבותה"ק לבית בוטשעטש
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פרשת האזינו
תשפ"ז

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הר"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש
זי"ע, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש [בעל
שם קטן מבוטשעטש], מעובד באופן השווה לכל נפש

השי"ת מביא על האומות את העונש הראוי להיות על בני ישראל ובוזה מכפר על חטאותיהם

ודם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו (דברים לב, מג)

נראה לרמז בזה, כי הנה מחסדו הגדול של השם יתברך על בני
ישראל עם קרובו, שבהיותם חוטאים וראויים להיענש, מביא השם
יתברך עליהם צורר אשר ישנא אותם ויצרור להם, ואז מביא עליו את
העונש שראוי היה להיות על בני ישראל.

וזהו שאמר הכתוב 'ודם עבדיו יקום', הדם שראוי היה שינקם השי"ת
בעבדיו הנאמנים על דבר כבוד שמו, 'ונקם ישיב לצריו', זה הוא נוקם
על ידי השבת הנקמה הראוי להיות לישראל אל הצוררים, ובוזה נתכפר
להם חטאם.

(לשבת חנוכה השמטות, בד"ה על הניסים)

*

התפילה אף לצורכי הגוף של האדם שלא למען עבודת השם יתברך חשובה ומורה על אמונת האדם בבורא יתברך

קחו עמכם דברים ושובו אל ה' (הושע יד, ג)

יש לרמז בדברי הכתוב, כי הנה עיקר בקשתנו 'כתבנו בספר חיים
טובים' וכדומה, אמור להיות על מנת שנוכל לקיים את רצון השם
יתברך ברוח אפינו, ולא למען צרכי גופנו בלבד, אמנם בעונותינו הרבים
בדורות אחרונים אין אנו מתכוונים בבקשות אלו אלא למעננו, לטוב לנו
כל הימים.

על זה אמר הנביא 'קחו עמכם דברים', אף אם הדברים הינם 'עמכם',
לצרכי גופכם, ולא למען עבודת השם יתברך, מכל מקום דבר טוב הוא,
כי המתפלל אל השם יתברך ומבקש על צרכיו, הרי הוא מראה על
אמונתו הזכה והברורה כי השם יתברך הוא הזן ומפרנס הכל, ומנהיג את
העולם כולו בטובו, ולכן דבר טוב הוא.

ועל ידי זה 'ושובו אל ה'', כי בוודאי הבא ליטהר מסייעין אותו (שבת
קד.), ומתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ:), שיוכל לבוא לדרגה לכוון
בכל מעשיו לשם שמים, לבקש על צרכי גופו בכדי שיוכל לקיים את
רצון השם יתברך.

(לשבת שובה פרשת האזינו השמטות, בד"ה שובה)

*

יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה שמתוך זה יבוא לעסוק בהם לשמה

קחו עמכם דברים ושובו אל ה' (הושע יד, ג)

יש לרמז בדברי הכתוב, על פי מאמרם ז"ל (פסחים נ:), לעולם יעסוק
אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, על
זה אמר 'קחו עמכם דברים', עמכם הוא לצורך האדם ולפניותיו, ועם כל
זה יעסוק האדם בדברים אלו התורה והמצוות אף שלא לשמה, כי על ידי
זה 'ושובו אל ה'', מתוך שלא לשמה יבוא לעסוק בתורה ובמצוות לשמה.

(לשבת שובה פרשת האזינו השמטות, בד"ה שובה)

ליקוטי פניני מים רבים חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף
מדיליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מארילוס זצ"ל אב"ד
מיהאלען, באקוי ולבסוף ימיו רבה של בוקרשט

הצדיקים אינם תובעים שכרם בעולם הזה לעזמת אנשי ההמון התובעים שכרם כבר בעולם הזה

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי (דברים לב, א)

כתב הגאון רבי נטע יעקב ברגר זצ"ל אב"ד אודווארי
בספרו נטעי נאמנים (פרשת האזינו בד"ה האזינו), כי הנה גדולי
ישראל מכונים בשם שמים, ואילו המון העם משולים
לארץ. והנה יש שני דרכים לבאר על כך שהקדוש ברוך הוא
המקיים את כל התורה כולה (ירושלמי ראש השנה פ"א ה"ג), מכל
מקום משלם את שכר המצוות לעולם הבא (עירובין כב.), על
אף איסור 'ולא תלין פעולת שכיר' (ויקרא יט, ג), הראשון הוא,
כי אין עוברים על איסור הלנת שכר אלא כשהשכיר תובע
את שכרו (בבא מציעא קא.), אמנם ככל שלא תבע השכיר את
שכירותו, אין בעל הבית עובר באיסור הלנת השכר. השני
הוא, כי איסור הלנת שכר הוא רק כשבעל הבית שכר את
פועליו בעצמו, אמנם אם בעל הבית שכר את פועלים על
ידי שליח, אין איסור בדבר (בבא מציעא קי:), ומאחר והתורה
ניתנה לנו על ידי משה רבינו, אם כן אין איסור בהלנת שכר
המצוות לעולם הבא.

מעתה, הנה גדולי ישראל המכונים בשם 'שמים', בוודאי
אינם תובעים את שכר בעולם הזה, אכן המון העם המשולים
לארץ, אלו יכולים לתבוע את שכרם בעולם הזה.

והנה כבר רמז לנו רש"י (במדבר לב, ב), שהיה לו למשה רבינו
שני בחינות בדיבורו, היה לו נבואה בבחינת 'זה הדבר', שהוא
בבחינת שכינה מדברת מתוך גרונו (זה"ק ח"ג רלב.), וגם היה
לו נביאה בבחינת 'כה אמר ה'', שזה הוא כשליח המעביר
את דברי המשלח, ולכן כלפי המון העם אמר משה רבינו
את דבריו בבחינת 'כה אמר ה'', שהוא על ידי שליח, בכדי
שלא יבוא השם יתברך לידי איסור הלנת שכר, מחמת שהם
יכולים לתבוע שכרם בעולם הזה, וכאמור.

בזה כתב לבאר את דברי הכתוב, 'האזינו השמים
ואדברה', היינו כלפי 'השמים' הם הצדיקים ואנשי המעלה,
אצלם יכול להיות הדיבור בבחינת 'ואדברה', בבחינת
'זה הדבר אשר צוה ה'', שהוא כמאמר הנזכר שהייתה
שכינה מדברת מתוך גרונו, מחמת שהם לא יבואו לתבוע
את שכרם בעולם הזה. לעומת זאת 'ותשמע הארץ אמרי
פי', אלו אנשי ההמון, אצלם הדיבור הוא בבחינת 'אמרי

פי', היינו דברי משה רבינו עצמו, בבחינת 'כה אמר ה', שהוא דיבור על ידי שליח, כדי שלא יהיה איסור הלנת השכר לעולם הבא, מחמת שהמה בוודאי יתבעו את שכרם בעולם הזה.

*

בדורות אחרונים גם תשובה הנעשית כלפי חוץ יש בה מעלה וחשיבות אצל השם יתברך

קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד, ג)

כתב הגאון רבי יצחק קאנשטאט זצ"ל אב"ד ראדוויץ בספרו לוח ארז (פרשת נח בד"ה אלה תולדות נח ה') לבאר בזה, כי הנה בימים הראשונים היה מן ההכרח לכל אחד על כל פנים להראות כלפי חוץ כי הוא נאמן לתורת ישראל, כי אם לא כן יהיה לביזה גדולה, וירחיקו אותו הכל מאצלם, לא כן הוא בדורינו דור אחרון, אשר בעוונותינו הרבים החוטאים אינם בושים במעשיהם, ולא יכלמו בעוונותיהם, אלא אדרבה קרי למינא ולאפיקורס מכבדותא, ו'הצדיק אבד ואין איש שם על לב' (ישעיה נ, א), שאין איש המשים צורך לכסות את לבבו הזונה מאחרי דבר ה', ואינו בוש בדבר.

על כן בימים הראשונים לא היה כל מעלה ותועלת במצב של 'בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני' (ישעיה כט, יג), כי העושה כן היה עושה בכדי לכבד את עצמו, כי אחרת היו מבזים אותו כל סובביו, מה שאין כן בזמנינו, כאשר אין כל כבוד להיות שומר תורה ומצוות, בוודאי מקבל השם יתברך גם כן את האדם אשר רק בשפתיו מכבד הוא את ה', ולבו רחוק מאתו, כי בוודאי כוונתו לשם שמים, כי העושה מצוות בזמנים אלו, לא לכבוד ולתפארת ייחשב, כי אם ללעג ולקלס בעוונותינו הרבים.

זהו שאמר הכתוב 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה', היינו שבזמנים אלו די גם בדברים בעלמא, גם אם אין לבבו עמו, וזאת משום אשר 'אמרו אליו כל תשא עון', הכל אומרים ומנשאים את העוונות, ועשיית חטא אינו חרפה אצל בני אדם, ועל כן 'וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו', טוב הוא גם כן זה האיש אשר רק שפתיו נעות וכוונתו אינו עמו, כי בזה עצמו ייחשב לפני השם יתברך.

*

תיקון החיטה והגפן על ידי תשובת אדם הראשון

ישבו ישיבי בצלו יחיו דגן ויפרחו כגפן (הושע יד, ח)

הרה"ק רבי יהושע הורוויץ זי"ע מדזיקוב בספרו עמק הלכה (פתח השער בד"ה ישבו ישיבי) כותב ליתן טעם למה שהשבת הראשונה אחר ראש השנה נקראת 'שבת שובה', על פי מאמרם (בראשית רבה כב, ג) שאדם הראשון חטא בערב שבת, וכיון שנכנס לשבת עמד ועשה תשובה, ולכן אחר ראש השנה בו נולד אדם הראשון, בשבת בראשונה קוראים 'שובה ישראל' (הושע יד, ב), לעורר את בני ישראל לשוב בתשובה שלימה כפי שעשה אדם הראשון.

והנה נחלקו בגמרא (ברכות מ.) מה היה עץ הדעת שאכל ממנו אדם הראשון, לדעה רבי יהודה היה העץ חיטה, ואילו לדעת רבי מאיר היה העץ גפן, נמצא כי על ידי שעשה אדם הראשון תשובה

על חטאו, היה תיקון לחיטה ולגפן.

על פי זה כתב לבאר את דברי הכתוב הנאמר בהמשך הפטרה זו, 'ישבו ישיבי בצלו', היינו אדם הראשון שהיה יושב בגן עדן, בצל כנפי השכינה, 'יחיו דגן ויפרחו כגפן', היינו שעל ידי תשובתו יהיה תיקון לחיטה ולגפן, שהם היו עץ הדעת שממנו אכל אדם הראשון, ועל ידי תשובתו נתקנו.

*

החזירנו בתשובה שלימה

הנה התשובה הוא משלשת הדברים שמצורפת להם המלה 'שלימה', רפואה שלימה, גאולה שלימה ותשובה שלימה, וכמו שמזכירים באופן זה דברים אלו בתפילת שמונה עשרה: "והעלה רפואה שלימה", "וגאלנו גאולה שלימה", "והחזירנו בתשובה שלימה".

ובכלל הכינוי 'תשובה שלימה', הוא שלא ימעיט האדם את עניין החטא בעיניו, וכמו שביאר האלשיך הקדוש את דברי דוד המלך (תהלים כה, יא) 'וסלחת לעוני כי רב הוא', אשר לכאורה נתינת הטעם 'כי רב הוא' אין לו הבנה, שאם החטא הוא באמת גדול ורב, למה זה יסלח לו הקדוש ברוך הוא, ואיך אדם היודע שחטאיו מרובים יעזי פניו לבקש שיסלח לו מלך מוחל וסולח סלה.

על כן פירש הכוונה, כי האדם באמרו 'כי רב הוא', היינו שהוא אומר, כי אינו מאותם המקילים ומקטינים עוונם בעיניהם, שהרי זה הוא סיבת העדר הסליחה, אלא הוא מודה כי רב הוא חטאו, וזה גרם כי תסלח לעונוי למען שמך.

*

על ידי תשובה מאהבה יהיה בידינו זכיות

בסדר בקשות 'אבינו מלכנו', אומרים תחילה 'אבינו מלכנו כתבנו בספר זכיות', ולאחר מכן מבקשים 'אבינו מלכנו כתבנו בספר סליחה ומחילה', ולכאורה בראשונה היו צריכים להתפלל ולבקש 'אבינו מלכנו כתבנו בספר סליחה ומחילה', ורק לאחר מכן לבקש 'אבינו מלכנו כתבנו בספר זכיות', ואיך אצלנו תפילות אלה מסודרות אחרת.

אמנם ייתכן להיות הביאור בזה, כי אנחנו מבקשים מהקדוש ברוך הוא 'כתבנו בספר זכיות', אכן נשאלה השאלה על איזה סמך אנו מבקשים כן, הלא אין בידינו זכיות, לשאלה זו הננו ממשיכים ואומרים להקדוש ברוך הוא 'אבינו מלכנו כתבנו בספר סליחה ומחילה', מחול לנו את כל החטאים, והרי לפי דברי חכמינו ז"ל (יומא פו:.) העושה תשובה מאהבה, זדונות נעשות לו זכיות, וממילא על ידי שיכתבנו בספר סליחה ומחילה, יהיה קיום לבקשת כתבנו בספר זכיות.

ועיקר הכל לידע, כי אין עצה ותבונה אלא כדברי הכתוב (הושע יד, ב) 'שובה ישראל עד ה' אלקיך', לשוב בתשובה מאהבה ולהתחיל פרק חדש בחייו, ואז תהיה הברכה שרויה במעשך ידיו, ויזכור ולא ישכח כי הכל תלוי בו, שהרי כלשון המשנה (עדויות פ"ה מ"ז) 'מעשיך יקרבוך'.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין פים ובין פיפשה המקום ירחם עליהם ויציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן

יו"ל ע"י מכון 'שם ושארית' בוטשעטש © כל הזכויות שמורות

להערות והארות, תרומות והנצחות, וכן לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת מייל: MECHON2324@GMAIL.COM